

Beslut

Datum 2024-10-04
Dnr 2023:8101
Sida **1 (21)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Marina Läroverket i Danderyds kommun, med Klart
Skepp Marinteknik AB som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Marina Läroverket avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Klart Skepp Marinteknik AB har godkännande att bedriva gymnasieskola vid Marina Läroverket i Danderyd enligt Skolinspektionens beslut den 18 juni 2010 (dnr 37-2010:2945), den 14 oktober 2014 (dnr 320-2014:5843) samt den 29 augusti 2022 (dnr 2022:1003).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Marina Läroverket den 27 och 28 augusti 2024. Besöket genomfördes av utredarna Sylvia Lindqvist och Sevi Karoussi.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Marina Läroverket i Danderyd uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- genomför undervisningen så att kunskapsområdet är ett återkommande och aktuellt inslag under alla gymnasieår
- integrera kunskapsområdet i undervisningen så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersförtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Marina Läroverket i Danderyd uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utveckla strategier för att bemöta utspel och uttryck för intolerans och arbeta med insatser som hävdar de värden läroplanen anger

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 1 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att det skiljer sig mellan olika program på skolan hur pass återkommande undervisningen om kunskapsområdet är under åren på gymnasiet. Den undervisning som eleverna får är dock uppdaterad och aktuell.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att eleverna möter kunskapsområdet i olika gymnasiegemensamma ämnen, men att det saknas samordnad eller ämnesövergripande undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att eleverna får möjlighet att kritiskt granska könsroller, men att endast vissa elever får möjlighet att arbeta med frågor kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna arbetar aktivt för ett gott samtalsklimat och goda relationer elever emellan. Undervisningen har i stort ett innehåll som synliggör begränsande normer, bland annat kring kön.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att undervisningen i stort präglas av samtal och diskussioner med respekt för andra, men att alla lärare inte har insikt i läroplanens skrivningar eller i skolans värdegrundsarbete.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna uppmuntrar eleverna att ta med frågor de vill ta upp i undervisningen och att lärarna utgår från elevernas perspektiv och önskemål om upplägg i undervisningen.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande och aktuell undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet återkommer i varierande grad i undervisningen under åren på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är uppdaterad, men att det skiljer sig mellan olika program hur pass återkommande undervisningen är under åren på gymnasiet.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att det i undervisningen finns inslag som är kopplade till kunskapsområdet under olika år och i olika kurser, men främst handlar det om enstaka moment. Lärarna uppger att det inte finns någon garanti för att kunskapsområdet återkommer för alla elever under alla år på olika program och att en del elever inte alls får möta frågor om hedersrelaterat våld och förtryck i undervisningen.

Enligt intervjuer med elever skiljer det sig åt mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program hur återkommande kunskapsområdet är i undervisningen. De intervjuade elever som läser på högskoleförberedande program uppger att de berört kunskapsområdet under åren 1 och 2 och att de troligtvis kommer att beröra området under år 3 i ämnet historia. De intervjuade elever som läser på yrkesprogram uppger att de främst berört kunskapsområdet under år 1 i ämnet naturkunskap. Elever och lärare uppger att den information som eleverna får inom kunskapsområdet är aktuell, att lärarna är uppdaterade och att de läromedel och det material som används i undervisningen är adekvata.

Det förekommer att lärarna i undervisningen fångar upp aktuella frågor med koppling till kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna uppmuntrar eleverna att ta med aktuella frågor till undervisningen och att lärarna behandlar dessa då de kommer upp.

Såväl lärare som elever säger i intervjuer att lärarna vill att eleverna lyfter aktuella händelser i undervisningen, både inom och utanför kunskapsområdet. Lärarna uppger att undervisningen delvis är baserad på frågor eleverna tar med sig och eleverna uppger att de i samhällskunskapen jobbar väldigt mycket med aktuella händelser, till exempel Pride. Lärarna berättar att de genom undervisningen kan dämpa farhågor som finns utifrån vad eleverna sett på sociala medier. Enligt lärarna förekommer det att sådana saker kan komma upp i undervisningen då eleverna själva lyfter det. Exempel på detta är frågor om samtyckeslagen, sexköpslagen, rätten till sex och diskussioner om moral och etik. Undervisningen ger på så sätt eleverna möjlighet att diskutera aktuella samhällsfrågor. Elevernas privata erfarenheter såsom frågor som eleverna möter på fritiden eller på sociala medier lyfts dock i mindre skala och då främst individuellt mellan lärare och elev.

Undervisningen breddar och fördjupar sällan perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna och elevhälsan samverkar kring planering av temadagar och -veckor där kunskapsområdet ingår, men i övrigt har inte skolans elevhälsa eller externa aktörer varit en del i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervju med lärare framgår att de i viss mån planerar temadagar och -veckor tillsammans med elevhälsan och att dessa ligger inom ramen för elevernas undervisning i olika ämnen. Enligt rektorn är undervisningen under dessa dagar och veckor baserad på de inledande delarna i läroplanen. Temana kan beröra både kunskapsområdet och andra områden. Exempelvis berättar eleverna att de i år 1 hade besök av ungdomsmottagningen (UMO), som pratade om frågor som relationer, preventivmedel och samtycke. Detta följdes dock inte upp i undervisningen. Eleverna berättar även att de har haft besök på skolan av en person som utifrån sina erfarenheter berättade om hur det var att vara homosexuell, men att det var svårt att ställa frågor eftersom det var många elever från olika klasser närvarande vid föreläsningen.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Undervisningen inom kunskapsområdet återkommer i ett antal ämnen

Av granskningen framgår att eleverna möter kunskapsområdet i olika gymnasiegemensamma ämnen.

Enligt intervjuer med lärare ingår kunskapsområdet i ett antal ämnen. Inom ämnet engelska har vissa elever läst en bok om rör hedersrelaterat våld och förtryck. I ämnet svenska får eleverna läsa böcker eller utdrag ur böcker där kunskapsområdet kommer in. Inom ämnet samhällskunskap förekommer flera inslag om kunskapsområdet och i ämnet historia ingår jämställdhet och genus genomgående. Enligt en lärare som undervisar i naturkunskap får eleverna arbeta med såväl biologiska som relationella aspekter och i idrott och hälsa har eleverna fått arbeta med genusfrågor. Av intervjuer med lärare framgår även att det ser olika ut på olika program. Intervjuer med elever bekräftar i stort lärarnas bild. Elever på ekonomiprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet uppger exempelvis att de inom ämnena svenska och engelska berört kunskapsområdet genom läsning och diskussion av litteratur. De möter även kunskapsområdet i ämnet religionskunskap. De berättar också att de i ämnet samhällskunskap bland annat kommit in på kunskapsområdet i moment som handlar om statistik. Eleverna nämner även att de gjort värderingsövningar med koppling till sexualitet, samtycke och relationer. Elever på naturbruksprogrammet och industritekniska programmet uppger att de fått undervisning om kunskapsområdet i ämnet naturkunskap. Vidare berättar eleverna att de genom olika utdrag ur litteraturen i ämnet svenska mött delar av kunskapsområdet.

Undervisningen ger inte en helhetsbild av kunskapsområdet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen ger olika perspektiv inom kunskapsområdet utifrån olika ämnen, men det saknas ett medvetet arbete för att ge eleverna en helhetsbild av hur kunskapsområdet hänger ihop.

Av intervju med lärare framgår att det inte förekommer någon systematisk och medveten samordning mellan vad som tas upp i olika ämnen kring kunskapsområdet. Lärarna uppger att de vanligtvis inte samplanerar undervisningen, men att de pratar med varandra informellt och på ämnesmöten. Det kan förekomma att lärarna tar upp kunskapsområdet i flera ämnen parallellt. Vidare kan ämnesöverskridande arbete förekomma i ämnen som har en och samma lärare, exempelvis samhällskunskap och svenska, men det är upp till den enskilde läraren. Även temadagar och -veckor, där kunskapsområdet har ingått, planeras individuellt av lärare i olika ämnen och i viss mån av elevhälsan. Samverkan mellan olika lärare kan dock förekomma, exempelvis mellan svenska och biologi på naturbruksprogrammet. Förutom dessa samarbeten som är

kopplade till enskilda lärare finns det inte någon systematisk samverkan kring kunskapsområdet.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen innehåller i begränsad utsträckning möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersförtryck

Av granskningen framgår att lärarna kan utmana eleverna kring maktstrukturer kopplade till kön, men att de i liten omfattning arbetar med frågor kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

Lärarna uppger att de i undervisningen tar upp hur föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor. Utifrån läsning ur olika religiösa skrifter får eleverna i ämnet religion diskutera maktstrukturer kopplade till kön. I ämnet svenska har elever bland annat utifrån en roman diskuterat frågor om våld i nära relationer. Inom ämnet samhällskunskap har eleverna till exempel fått gå igenom en tidslinje utifrån mänskliga rättigheter, i synnerhet jämställdhets- och kvinnofrågor. Vidare har de berört frågor om kvinnors inflytande i auktoritära stater samt pratat om kvinnligt och manligt i samband med att undervisningen berört nobelpriset. Dessutom pratar de i undervisningen om frågor som löneskillnader mellan män och kvinnor.

Av intervju med lärarna framgår dock att hederskulturer eller frågor kopplade till hedersrelaterat våld inte är något som alla elever får möta återkommande i undervisningen. En lärare som undervisar i religionskunskap berättar att hen till viss del kommer in på frågor som rör heder genom läsning av religiösa skrifter med eleverna. Några elever uppger att de i ämnet engelska har läst en roman som handlar om hedersrelaterat våld. I övrigt säger lärarna att om någon elev är nyfiken på hederskultur och vill tala om det kan eleven ta upp det, men att det sällan händer i praktiken eftersom detta enligt lärarna ligger långt från elevernas värld. Enligt lärarna har skolan en homogen elevgrupp som har en viss bild av hederskultur och av vilka som lever i den. Lärarna tror inte att eleverna förstår att heder kan drabba även andra grupper. Rektorn berättar att hen har tagit upp med lärarna att läroplanen anger att de ska arbeta med hedersrelaterade frågor, men såväl lärare som rektorn uppger att eleverna på skolan inte behöver gå igenom frågor om hederskultur för det ligger så långt ifrån dem. Dock ligger det enligt rektorn främst på de lärare som undervisar i ämnen där kunskapsområdet är en tydlig del av det centrala innehållet att ta upp hedersrelaterade frågor som en del i undervisningen.

Av granskningen framgår att eleverna har arbetat med hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Till exempel uppger lärarna att de pratat om digitala filter och hur det påverkar människans självbild. Såväl

lärare som elever uppger att de i vissa klasser har pratat om hur män respektive kvinnor framställs i reklam. Eleverna har jämfört reklam för exempelvis rakhyvlar och parfymer och pratat om vad som i de sammanhangen skiljer mellan kvinnligt och manligt. Vidare berättar elever och lärare att eleverna fått reflektera och diskutera kring översexualiserade bilder som används i reklamen. En lärare berättar att hen under en temavecka pratat om pornografi och kroppsideal bland annat i ett historiskt perspektiv. Lärarna uttrycker också att eleverna kan få läsa litteratur med erotiska inslag. Vidare har en lärare låtit sina elever lyssna på en dokumentär om en social plattform som kan innehålla pornografiskt innehåll och hur människor därigenom kan hamna i underliga situationer. En elev uppger dessutom att hen under en temavecka valde att göra en fördjupning om pornografi och porrberoende.

I undervisningen får eleverna reflektera över empati, respektfulla relationer och samtycke

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Enligt eleverna har lärarna jobbat mycket med eleverna om att de ska visa respekt för olikheter. Vikten av att behandla varandra med respekt har enligt eleverna kommit in under större arbetsområden. Eleverna beskriver exempelvis att de i ämnet religion har pratat om vilken effekt det får om man behandlar människor på ett visst sätt och i svenskan har empati och välfungerande relationer kommit upp då de har analyserat texter. Vidare har eleverna arbetat utifrån scenarier och diskuterat vad de tyckte var rätt och fel i dessa utifrån frågan: "Hur kan de ha tänkt då de gjorde så här? Lärarna uppger att en del av mentorsarbetet går ut på relationsbyggande. Det kan delvis kopplas till undervisningen men även ske under olika aktiviteter och övergripande teman. Under vissa teman har det funnits samtal om hur man bemöter någon som exempelvis luktar illa. Vidare får eleverna inför seglingar prata om vad de behöver veta om varandra för att det ska fungera. En lärare berättar att hen har tagit upp om kärlek utifrån biologisk och kemisk funktion. En annan lärare uppger att de i år 2 i litteraturhistoria har berört dessa frågor när de har samtalat om vad som skiljer sig mellan kärlek från olika epoker och jämfört olika texter.

Såväl lärare som elever uppger att de har gått igenom och diskuterat lagen om samtycke samt vilka påföljder brott mot lagen kan innebära. I ämnet samhällskunskap har de dessutom gått igenom hur synen på samtycke har ändrat sig från förr till nu. Vidare har eleverna under en temavecka sett en film om samtycke. Några elever berättar att de på eget initiativ har tagit upp samtal om exempelvis våld och diskuterat vad samtycke innebär samt vilka konsekvenserna kan bli i de fall en part inte tydligt har uttryckt sitt samtycke till sexuellt umgänge.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat

Granskningen visar att lärarna arbetar aktivt för ett gott samtalsklimat i undervisningen och för att relationer elever emellan ska vara goda. Det finns även förhållningssätt för att främja god samvaro med ömsesidig respekt i klassrummet.

Såväl lärare som elever uppger i intervjuer att undervisningen till stor del bygger på diskussioner och att lärarna värnar om att både kvinnliga och manliga elever ska vilja diskutera och reflektera tillsammans. Det finns dock frågor som kan vara känsliga och som lärarna inte har berört i undervisningen, såsom hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna säger att de inte vet vad eleverna tycker är känsligt och att det kan komma upp saker som oanat är känsliga för vissa elever. Enligt lärarna handlar det egentligen inte om att frågan är känslig, utan om att lärarna är osäkra på hur de ska hantera vissa frågor. Av intervjuer framgår att lärarna har olika strategier och arbetssätt beroende på klass för att få med sig eleverna och främja ett tryggt klassrumsklimat. Eleverna ger som exempel en klass som var väldigt tyst under år 1, vilket nu är förändrat efter att lärarna har arbetat med det. Enligt eleverna ser lärarna även till att eleverna ska kunna sätta sig in i hur andra personer på skolan känner, i syfte att bygga trygga och respektfulla relationer. Lärarna berättar att de inför och under seglingar med eleverna exempelvis pratar om jaget och laget, att man är ute fyra veckor utan att kunna vara privat och hur man ska bete sig mot varandra.

Såväl elever som lärare berättar att det inte finns några särskilda regler vid undervisning som specifikt berör sexualitet, samtycke och relationer. Av material som Skolinspektionen tagit del av framgår dock att skolan har ett dokument för normer och regler, där skolans förhållningssätt för god samvaro framgår. Av dokumentet framgår vad eleverna kan förvänta sig av lärarna samt att skolan förväntar sig att alla ska bemöta varandra med respekt. Enligt intervjuer med

elever, lärare och rektorn präglar detta förhållningssätt skolan, även vid undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Dessutom framgår av elevintervjuer att vissa program eller klasser även har skapat egna regler som specifikt gäller dem, dock inte specifikt för kunskapsområdet.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att möta och reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att undervisningen i stort har ett innehåll som synliggör begränsande normer, främst kring kön.

I lärarintervjuer framkommer att lärarna på olika sätt tar upp normer inom undervisningen i religionskunskap, svenska, samhällskunskap, naturkunskap samt idrott och hälsa. Eleverna berättar att de i undervisningen bland annat pratat om hur könsnormer har förändrats över generationer. Eleverna har även fått reflektera över varför män oftast har högre lön och ledande roller samt varför kvinnor ofta är avvaktande och män mer offensiva. Eleverna berättar vidare att de inom idrott och hälsa pratat om normer för kvinnligt och manligt och bland annat fick i uppgift att i ett rollspel ta det motsatta könets traditionella roller, till exempel vid dans.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna ingriper vid uttryck för intolerans och destruktiva jargonger

Av granskningen framgår att undervisningen i stort präglas av samtal och diskussioner med respekt för andra, där elever ges möjlighet att vara delaktiga.

Enligt intervjuade elever hanterar lärarna problem som kan uppstå på olika sätt beroende på vad problemen handlar om och hur de kommer till uttryck. I de fall någon elev skulle uttrycka sig på ett stötande sätt skulle läraren försöka få eleven att säga det på ett annat sätt eller bemöta uttalandet med en fråga. Eleverna uppger även att lärarna kan ta upp problemet med mentorerna som tar hand om det enskilt eller i klassen. Enligt några lärare är det en del av värdegrundsarbetet att våga fånga eventuella uttryck för intolerans som kommer upp på skolan. Där det finns homofobiska uttryck har lärarna tagit upp det i sin undervisning. Lärarna är dock noggranna med att tillrättavisningar sker respektfullt och riktar sig till de elever som det berör.

Lärare och elever berättar om en klass där det förekom destruktiva uttryck för en viss manlig jargong. Klassens kvinnliga elever lyfte problemet med rektorn, vilket utmynnade i en enkät, samtal med kuratorn, löpande arbete i klassen med rektorn, samtal med vårdnadshavare samt en handlingsplan.

Det finns inget övergripande värdegrundsarbete på skolan

Granskningen visar att i de fall elever uttrycker värderingar som strider mot de värden läroplanen anger, fångar lärarna på olika sätt och i olika mån upp dessa i undervisningen, men insikten i skolans värdegrund varierar mellan lärarna på skolan.

Lärarna uttrycker i intervju att de har olika verktyg för att stoppa vissa uttalanden och hårt språkbruk i olika klasser. Ibland tar de upp problemet med eleven, ibland med klassen och ibland med föräldrar. Lärarna berättar att de har intryck av att de vet vilka behov elever har. Av intervju med elever framgår dock att det oftast är på elevernas initiativ de samtalar om delar av kunskapsområdet, och inte för att lärare har planerat för det eller tagit upp det. Några elever berättar i intervju att de själva fick säga till manliga elever som hade nedvärderande uttalanden och handlingar gentemot kvinnliga elever. De kvinnliga eleverna uppger att lärarna borde satsa mer i de klasser där det bara finns män för att få stopp på jargongen. Lärarna uppger i intervju att det kan vara tungrott, inte minst där det finns en destruktiv jargong bland eleverna, och att de behöver ha gemensamma normer på skolan. Lärarna berättar att de inte tillsammans har jobbat med skolans värdegrund och det finns lärare som inte känner till skolans värdegrundsdokument. Vidare finns det lärare på skolan som uppger att de inte har kännedom om alla delar i läroplanen.

Elevdelaktighet

Eleverna har möjligheter att påverka innehåll och upplägg av undervisningen

Granskningen visar att eleverna får påverka teman och arbetsområden i undervisningen. Av intervjuer med lärare och elever framgår att lärarna uppmuntrar eleverna att ta med områden de vill prata om, såväl gällande kunskapsområdet som om andra frågor. Eleverna säger att det är de som initierar och leder konversationer. Ibland kan lärare fråga en elev om vad hen vill prata om men också fråga hur mycket eleverna vet om en sak, mest för att skanna av var eleverna befinner sig i ämnet. Av intervjuerna framgår vidare att lärarna ofta har sin planering, men den fungerar som ett skelett och lärarna är beredda att frångå planeringen och lägga upp undervisningen utifrån elevernas initiativ. Det förs diskussioner i klasserna där elevernas röster och perspektiv kommer fram och som undervisningen kan gå vidare utifrån. På skolan finns även en frågelåda där elever i vissa klasser får lämna synpunkter på vad de vill arbeta med och hur detta ska läggas upp, främst under temaveckor. Eleverna har exempelvis möjlighet att välja teman som de vill arbeta med på olika sätt.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- genomför undervisningen så att kunskapsområdet är ett återkommande inslag för alla elever under alla gymnasieår

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet¹. Läroplanen anger också att lärarna ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Lärarna ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande².

Av granskningen framgår att inte alla elever får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer under alla år på gymnasiet. Genom att undervisningen utifrån kunskapsområdet är återkommande samt genom att använda kompetens från skolans elevhälsa, annan personal, ungdomsmottagningen eller externa organisationer kan lärarna bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna möjligheter att göra undervisning om sexualitet, samtycke och relationer till ett återkommande inslag under elevernas tid i gymnasieskolan. För detta behöver lärarna hålla sig à jour med utvecklingen inom kunskapsområdet och fånga vad ungdomar och unga vuxna pratar om, upplever och eventuellt också kan utsättas för. Skolverket har material som kan användas i detta. [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#)

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen även behöver utvecklas inom området enligt följande:

- integrera kunskapsområdet i undervisningen så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Det anges också att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.³ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.⁴ Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.⁵ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Granskningen visar att undervisning om kunskapsområdet förekommer i varierande grad för eleverna och att lärarna inte systematiskt samordnar sin planering för kunskapsområdet. Eleverna möter därmed begränsade perspektiv gällande hur kunskapsområdet hänger ihop och undervisningen ger eleverna få möjligheter till fördjupning genom att tillämpa olika perspektiv. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att utforma undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att den på något sätt integreras i de flesta gymnasiegemensamma ämnena. Rektorn behöver även ge lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

³ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

⁴ Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

⁵ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen även behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersförtryck

Läroplanen anger att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.⁶

Granskningen visar att endast ett fåtal elever på Marina Läroverket får möjlighet att kritiskt granska sådana maktstrukturer som kan knytas till hedersrelaterad problematik. Genom att omfatta kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kan eleverna rustas med information, kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer. En sådan undervisning av hög kvalitet kan bidra till främjande arbete mot våld i ungas partnerrelationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att verka för att ge elever möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till heder och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- utveckla strategier för att och arbeta med insatser som hävdar de värden läroplanen anger med koppling till sexualitet, samtycke och relationer

⁶ Lgy 11, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Gymnasieskolans uppdrag.

Läroplanen anger att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.⁷

Granskningen visar att inte alla lärare på skolan känner till om skolan har något övergripande värdegrundsarbete och det finns lärare som inte har kännedom om läroplanens innehåll. I de fall det finns elever som på olika sätt uttrycker värderingar som strider mot de värden läroplanen anger behöver lärarna stöd i att ta upp och problematisera dessa. Genom att läraren har kännedom om de värden som läroplanen anger samt om skolans värdegrund kan hen arbeta relationsstärkande och ta med sig kunskap om elever som visar intolerans eller har en destruktiv jargong.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att i undervisningen arbeta med insatser som hävdar de värden som läroplanen anger samt stöttar lärarna till ett aktivt och medvetet arbete utifrån kunskapsområdet. Bland de mänskliga rättigheter som skolan ska förmedla och förankra respekt för finns åsikts- och yttrandefriheten. Det innebär att elever har rätt att ha åsikter som också står i strid med skolans värdegrund. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2022 Främja förebygga upptäcka och åtgärda](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Sylvia Lindqvist. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sevi Karoussi och Marcus Rönnegård deltagit.

⁷ Lgy11, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁸

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁹ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁰

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹¹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹²

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.¹³

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁸ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁹ 1 kap. 4 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 4 § skollagen.

¹¹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹² Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹³ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹⁴

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹⁵

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁶

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁷ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁸

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁹ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.²⁰

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²¹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.²² Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁸ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁹ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

²⁰ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

²¹ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²² 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.²³

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁴

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²⁵

²³ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²⁴ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²⁵ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.